

Õiguskantsler

Hr Eiki Nestor
Riigikogu esimees
riigikogu@riigikogu.ee

Teie nr

Meie 29.04.2016 nr 6-8/160498/1601883

Ettepanek vanemahüvitise seaduse põhiseadusega kooskõlla viimiseks

Lugupeetud Riigikogu esimees

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) § 142 lõike 1 ja [õiguskantsleri seaduse](#) § 17 alusel teen Riigikogule ettepaneku viia [vanemahüvitise seaduse](#) § 3 lõige 7 koostoimes § 3 lõike 7¹ punktiga 4 kooskõlla Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 lõikest 1 tuleneva võrdse kohtlemise põhimõttega.

Kokkuvõte

Ettepaneku eesmärk on vältida ebaõiglast vanemahüvitise vähendamist. Praegu koheldakse vanemahüvitise saajaid põhjendamatult ebavõrdselt sõltuvalt sellest, millal nad teenisid vanemahüvitise vähendamise tinginud tulu.

Vanemahüvitist makstakse ka juhul, kui vanemahüvitise saaja töötab. Kui ühes kuus saadud teine tulu ei ületa seadusega kehtestatud piirmäära (käesoleval aastal 390 eurot kuus), saab vanemahüvitise saaja nii teenitud tulu kui ka talle määratud vanemahüvitise. Võib juhtuda, et töandja hilineb töötasu maksmisega, mille inimene on välja teeninud vanemahüvitise ajal töötades. Kui töandja süü tõttu korraga välja makstud mitme kuu töötasu ületab piirmäära, toob see kaasa vanemahüvitise vähendamise.

Seadus näeb küll ette erandi, kuid ainult juhuks, kui töandja maksab viivitusega välja saamata jäänud tulu, mis on teenitud enne vanemahüvitise perioodi algust. Sel juhul vanemahüvitist ei vähendata.

Ka need inimesed, kellele töandja maksab viivitusega välja vanemahüvitise perioodil teenitud tulu, tuleks asetada olukorda, milles nad oleksid siis, kui nende töandja ei hilineks töötasu välja maksmisega. Kuritarvituste riski ega koormust riigieelarvele ettepaneku täitmine ei tekita.

Õiguslik põhjendus

1. Pere- ja tööelu ühitamise soodustamise eesmärgil on vanemahüvitise perioodil lubatud töötada. Vanemahüvitise seadus (VHS) § 3 lõige 7 annab vanemahüvitise suuruse vähendamise valemi puhuks, kui inimene saab vanemahüvitise perioodil vanemahüvitise piirimäärast (2016. a

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

390 eurot) suuremat tulu. Kui teenitud tulu piirmäär ei ületa, siis vanemahüvitist ei vähendata (VHS § 3 lg 7).

2. Vanemahüvitist ei vähendata ka VHS § 3 lõike 7¹ punktides 1–4 kirjeldatud juhtudel. Erandi alla läheb muu hulgas olukord, kui vanemahüvitise perioodil makstakse sotsiaalmaksu maksja süül välja enne vanemahüvitisele õiguse tekkimist saamata jäänud tulu (VHS § 3 lõike 7¹ punkt 4). Selliseks tuluks võib olla näiteks enne vanemahüvitise perioodi välja teenitud töötasu, mille väljamaksmine viibis tööandja süül.

3. Võib juhtuda, et tööandja süül makstakse vanemahüvitise perioodil välja saamata jäänud tulu, mille inimene on välja teeninud vanemahüvitise ajal töötades. Kui selline tulu ületab piirmäär, toob see kaasa vanemahüvitise suuruse vähendamise, sest VHS § 3 lõike 7¹ punktiga 4 kehtestatud erand laieneb vaid neile juhtudele, kus tulu on välja teenitud enne vanemahüvitise perioodi. Nii juhtus näiteks kaebajaga Riigikohtu asjas nr [3-3-1-86-15](#).

4. Niisiis koheldakse sellist inimest erinevalt inimesest, kellele tööandja maksis sotsiaalmaksuga maksustatava tulu välja õigeaegselt. Sarnase olukorra põhiseaduspärasust on Riigikohus juba hinnanud 2006. a asjas nr [3-4-1-33-05](#).

5. Selles asjas leidis Riigikohus, et erinev kohtlemine ei ole põhjendatud, kui ainuke erinevus seisneb tõsiasjas, et ühele grupile maksis tööandja töötasu välja viivitusega, teisele õigel ajal. Seepärast tunnistas Riigikohus põhiseadusevastaseks ja kehtetuks VHS § 3 lõike 7 teise lause osas, milles see näeb ette, et inimesele määratud vanemahüvitist vähendatakse talle tööandja süül viivitusega makstud töötasu tõttu.

6. Samal põhjusel võib ka praegu asuda seisukohale, et erinev kohtlemine on põhiseadusevastane. Mõõndavasti on vanemahüvitise vähendamise valem muutunud ja erineb nii sellest, mis kehtis 2006. a Riigikohtu otsuse tegemise ajal, kui ka sellest, mis kehtis ajal, mille põhiseaduspärasust hinnatakse Riigikohtu asjas nr [3-3-1-86-15](#). Tulemus on aga ikka ebavõrdne kohtlemine ja vanemahüvitise suuruse põhjendamatu vähendamine.¹

7. Põhjendamatuks tuleb pidada ka VHS § 3 lõike 7¹ punktiga 4 hõlmatud inimeste eristamist nendest, kellele tööandja maksis viivitusega välja tulu, mis oli teenitud vanemahüvitise ajal töötades. Nende kahe grupi ainus erinevus on tulu teenimise aeg (üks grupp teenis tulu enne vanemahüvitisele õiguse tekkimist, teine vanemahüvitise saamise ajal).

8. Pole alust arvata, et juhtumeid, kus tulu teeniti vanemahüvitise saamise perioodil, oleks keerulisem administreerida kui juhtumeid, kus tulu teeniti varem. Mõlemal juhul on vanemahüvitise saaja VHS § 5 lõigete 1 ja 2 järgi kohustatud Sotsiaalkindlustusametit teavitama piirmäärast suurema tulu saamisest ja esitama tööandja süüd tõendavad dokumendid. Samuti ei tulene seadusest jäika tähtaega, mille jooksul tuleb Sotsiaalkindlustusametil inimese dokumendid läbi vaadata ja otsus teha. Seega võib mõningase administreerimiskoormuse kasvu kaasa tuua

¹ Näide: Inimesele on määratud 1000 euro suurune vanemahüvitis. Ta töötab vanemahüvitise perioodil, kuid tema igakuine töötasu ei ületa vanemahüvitise piirmäär (390 eurot) ja seega tema vanemahüvitist ei vähendata. Kui tööandja töötasu maksmisega hilineb ja maksab mitme kuu töötasu välja korraga, siis kehtiva seaduse järgi tema vanemahüvitist vähendatakse. Kui tööandja viivitab ühe kuu töötasu maksmisega ja maksab selle välja koos järgmise kuu töötasuga (390 + 390 eurot), on vanemahüvitise saaja kahe kuu tulud (vanemahüvitis, vähendatud vanemahüvitis ja kahe kuu töötasu) 195 euro võrra väiksemad kui siis, kui tööandja oleks töötasu maksnud õigel ajal. Kui tööandja maksab sama näite puhul aga viivitusega välja kolme kuu töötasu, kaotaks vanemahüvitise saaja kokkuvõttes 390 eurot.

vaid asjaolu, et Sotsiaalkindlustusametini jõuab eeldatavasti mõnevõrra rohkem asju, kus tuleb teha otsus hüvitise ümberarvutamise kohta. See ei õigusta ebavõrdset kohtlemist.

9. Puuduvad ka muud erinevused, mis õigustaksid vanemahüvitise vähendamata jätmist juhul, kui tulu on teenitud vanemahüvitise perioodil. Võiks väita, et vanemahüvitise maksmise perioodil tulu teenima asuv inimene peab arvestama võimalusega, et töötasu väljamaksed hilinevad tööandja süül, mis toob kaasa vanemahüvitise vähenemise. Sama võimalusega peavad aga arvestama ka need enne vanemahüvitise maksmise perioodi tulu teenivad inimesed, kes teavad vanemahüvitise saamise õigusest. Niisiis ei õigusta seegi asjaolu erinevat kohtlemist.

10. Samuti ei erine neile kahele grupile kättesaadavad õiguskaitsevahendid (nt kohtusse pöördumine saamata jäänud tulu saamiseks), mille kasutamine võib mõlemal juhul olla ühtmoodi võimatu, kui tööandja on tunnistanud maksejõuetuks. Ka ei saa rääkida kuritarvitamise riskist nende inimeste puhul, kellele tööandja maksis viivitusega välja tulu, mis oli teenitud vanemahüvitise ajal töötades. Töötasu väljamaksmisega viivitamine ei annaks neile rahalist võitu. Seda juhul, kui erineva kohtlemise kõrvaldamisel ei asetata neid soodsamasse olukorda kui siis, kui tööandja ei oleks viivitanud.

11. Erineva kohtlemise kõrvaldamine tähendab praegusel juhul seda, et inimesed, kellele tööandja maksis viivitusega välja vanemahüvitise ajal töötades teenitud tulu, tuleks asetada samasugusesse olukorda nagu need, kellele maksti töötasu välja õigel ajal. Teiste sõnadega ei tohi vanemahüvitise saamise perioodi jooksul saadud tulu ja vanemahüvitis kokku olla väiksemad, kui siis, kui tööandja ei oleks töötasu väljamaksmisega viivitanud. Vanemahüvitise suuruse täielikult vähendamata jätmine (VHS § 3 lõike 7¹ punktis 4 sätestatud erandi laiendamine) võib teatud juhtudel kaasa tuua hoopis sissetulekute kasvu.²

12. Seega rikub VHS § 3 lõige 7 koostoimes § 3 lõike 7¹ punktiga 4 Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 lõikest 1 tulenevat võrdse kohtlemise põhimõtet osas, milles see näeb ette, et inimesele määratud vanemahüvitist vähendatakse vanemahüvitise maksmise kalendrikuul saadud sotsiaalmaksuga maksustatava tulu tõttu, millele inimesel tekkis õigus vanemahüvitise saamise perioodil, kuid mis maksti talle tööandja süül välja viivitusega.

Palun Riigikogul viia kõnealused normid Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

² Näide: Inimesele määratud vanemahüvitise suurus on 1000 eurot. Samal ajal käib ta tööl ja saab 500-eurost töötasu. Kuna see ületab vanemahüvitise piirmäära, siis makstakse talle vähendatud vanemahüvitist summas 945 eurot. Kui tööandja maksab töötasu õigel ajal, saaks ta kahe kuu eest vanemahüvitist ja töötasu kokku 2890 eurot (945+500+945+500). Kui tööandja maksab viivitusega välja korraga kahe kuu töötasu (500 + 500 eurot), vähendatakse kehtiva seaduse järgi tema vanemahüvitist veelgi: 695 euroni. Sellisel juhul saaks ta kahe kuu eest kokku 2695 eurot (1000 + 0 + 695+ 500 + 500). Kui aga seadus ütleks, et tööandja süül viivitusega saadud tulu tõttu vanemahüvitist ei vähendata, oleks tal võimalik saada kokku 3000 eurot (1000 + 0 + 1000 + 500 + 500), mis on 110 euro võrra rohkem, kui ta oleks saanud tööandja korrektse käitumise korral. Seega oleks õiglane, kui tema vähendatud vanemahüvitis arvutatakse sellisel juhul vastavalt sellele, kui palju oleks ta saanud vanemahüvitist siis, kui tööandja oleks töötasu välja maksnud õigel ajal.

Ülle Madise

Angelika Sarapuu 693 8427
Angelika.Sarapuu@oiguskantsler.ee